

Suomen tieteellinen kielioppi saksalaisittain

HANS FROMM *Finnische Grammatik*. Carl Winter Universitätsverslag, Heidelberg 1982. 304 s.

Vieraskielisille tarkoitettuja suomen kielen alkeis- ja perusoppikirjoja on olemassa jo melkoinen valikoima: Maria Vilkuna luettelee 1982 ilmestyneessä bibliografiassaan (Fred Karlssonin toimittamassa kirjassa, Suomi vieraana kielenä s. 193—195) täydellisyyteen pyrkimättä nelisenkymmentä yksi- tai useampinidoksista teosta. Sillä, joka on halunnut perehtyä jollakin maailmankielellä suomen kielen rakenteeseen ja nykykielen takaiseen historiaan perusteellisesti, on ollut näihin asti lähes ainoana lähteenään Lauri Hakulisen Suomen kielen rakenne ja kehitys, joka on ilmestynyt myös saksaksi, venäjäksi ja lyhennettynä englanniksi.

Nyt saksan kieltä taitavat voivat turvautua myös Hans Frommin teokseen *Finnische Grammatik*, joka ilmestyi 1982. Frommin kirjaa voi parhaiten luonnehtia suomen kielen tieteelliseksi kieliopiksi. Se on rakenteeltaan synkroninen nykysuomen kuvaus, jossa on kuitenkin usein lyhyitä historiallisia katsauksia ja tietoja myös suomen sukukielistä. Se on myös erittäin tiivis teos; tuskin on olemassa toista

kirjaa, jossa olisi 300 sivuun sisällytetty yhtä paljon tietoa suomen kielestä.

Fromm julkaisi jo vuonna 1956 yhdessä Matti Sadeniemen kanssa teoksen *Finnisches Elementarbuch*, jonka ensimmäisenä osana on kielioppi ja toisena harjoituskirja (ks. Terho Itkosen esittelyä *Vir.* 1956 s. 298—299). Nyt ilmestyneestä kieliopista piti Frommin omien sanojen mukaan tulla *Elementarbuchin* kielioppiosan parannettu painos, mutta siitä tulikin täydelleen uusi kirja. Syynä on se, että kielitiede — ja sen mukana fennistiikka — on edistynyt huomattavasti kolmen viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana.

Fromm asettaa kieliopilleen kaksi tavoitetta, joiden yhteensovittaminen ei aina ole helppoa. Ensinnäkin fennougriistiikan ulkopuolella toimivien lingvistien tulisi voida perehtyä kirjan avulla suomen kielen piirteisiin ja rakenteeseen. Tämän ohella teos on tarkoitettu akateemiseksi oppikirjaksi, vieläpä sellaisillekin, joilla ei kielenopiskelussaan ole varsinaisia tieteellisiä tavoitteita. Erisuuntaisista tavoitteista johtuu mm. se, että tekijä sanoo välttelyvänsä ylenmääräistä kielitieteellistä terministöä. Lingvistien erityiskieli onkin hänen mielestään paisunut viime aikoina harmittavan laajaksi.

Frommin kielioppi jakaantuu neljään päälukuun: johdanto, fonetiikka ja fonologia, morfologia ja syntaksi. Fonetiikan ja fonologian osuus sopii 30 sivuun, morfologia vie 80 ja syntaksi lähes 160 sivua.

Johdantoluvussa tekijä esittelee suomalais-ugrilaisen kielikunnan ja suomen kielen aseman siinä. Samoin hän puhuu suomen kielen indoeurooppalaisista kontakteista. Balttilaiskosketusten hän olettaa tapahtuneen jo suunnilleen 1800—1500 eKr. Varhaiskantasuomalainen vaihe lie-nee tekijän mukaan päättynyt n. 1000 eKr. Vanhimpien germaanisten lainojen hän olettaa tulleen itämerensuomeen osaksi jo varhaiskantasuomalaisen ajan lopulla mutta pääosin kuitenkin vasta ensimmäisen esikristillisen vuosituhannen alussa. Näemme siis, että Frommin käsitykset käyvät pääpiirtein yksiin Jorma Koivulehdon tutkimustulosten kanssa. Tässä ku-

ten kirjassa kauttaaltaankin tekijä esittää yleensä ajantasaista tietoa; siinä suhteessa kirja voittaa Lauri Hakulisen Suomen kielen rakenne ja kehitys -kirjan tuoreimman painoksen.

Johdantoluvussa on myös katsaus vanhaan kirjasuomeen ja suomen murteisiin. Murteita esitellessään Fromm huomauttaa, etteivät murre-erot ole suomen kielessä läheskään niin suuria kuin saksan kielen alueella. Suomen kielen typologisia piirteitä esitellessään hän mainitsee mm. kvantiteettikorrelaation, astevaihtelun, kieltoverbin ja lauseenvastikkeet sekä ns. passiivin erikoislaadun (siitä tuonempana).

Fonetiikkaa ja fonologiaa käsitellessään Fromm usein vertailee suomea saksaan. Niinpä hän vokaalien, diftongien ja konsonanttien laadusta ja ääntämyksestä antaa ohjeita, jotka on kontrastoitu saksaa vasten. Vaikka suomea voi pitääkin painokielenä, ei pääpainollinen ensi tavu ole siinä tekijän mukaan niin hallitseva kuin saksassa. Tämän todettuaan Fromm viittaa suomen lounaismurteiden jälkitavujen kuluneisuuteen, jonka on selitetty johtuvan juuri germaanisesta vaikutuksesta siten, että lounaismurteissa intensiteetti on keskittynyt sanan alkuun enemmän kuin muissa suomen murteissa.

Suomen foneemiparadigman esityksestä on havaittavissa (s. 32, 36), että Fromm pitää laryngaali- eli glottaaliklusiilia foneemina (hän käyttää siitä merkkiä ?), vaikka hän viittaakin sen kiistanalaiseen statukseen. Astevaihtelua käsitellessään (s. 49—56) hän rajoittuu radikaaliseen vaihteluun. Suffiksaalisen astevaihtelun tapauksia on muissa yhteyksissä, esim. s. 47 vokaalinpidentymätapauksina, s. 57 luvussa »*tl:n* ja *t:n* muutoksia» sekä tietenkin morfologian käsitelyssä. Suffiksaalista astevaihtelua olisikin nykykielen kannalta turhaa käsitellä fonologian ilmiönä, koska se on morfologistunut.

Morfologiset vaihtelut ja samoin morfologian ja lauseenvastikkeet Fromm esittää generatiivisina sääntöinä ja tarvittaessa sääntöjen poikkeuksina. Menettelyään hän perustelee kielioppinsa alkusanoissa juuri mainittujen kieliopin lohkojen

osalta seuraavasti: näiltä osin generatiivinen esitystapa antaa selviä etuja myös kielen oppimisen kannalta, kieliopin muiden lohkojen osalta menettely ei ole yhtä edullinen. Fromm ei siis käytä generatiivista esitystapaa syntaksissakaan muualla kuin lauseenvastikkeiden käsittelyssä, ei myöskään pronominiin morfologiaa käsitellessään. Pronominiin osalta hän viittaa (s. 88) Kalevi Wiikin Suomen kielen morfofonemiikkaa -teoksessa esittämää pronominiin johtoon ja sanoo luopuvansa generatiivisesta kuvauksesta, koska se vaatisi hyvin mutkikasta säännöstöä. Fromm itse esittelee pronominit luetteloina ja paradigmoina.

Näytteeksi siitä, miten Fromm esittää generatiivisesti morfologisia sääntöjä, sopii hyvin monikon genetiivi (s. 73—77). Sehän on suomessa sangen monimuotoinen, eikä tekijä kaikkia varianteja rupeakaan esittelemään. Hän puhuu tavanomaisesti monikon 1. ja 2. genetiivistä ja jakaa 2. genetiivin vielä kahtia. Esityksen ydin on lyhyesti seuraava:

1. gen.: sananvartalo + mon:n tunnus *i* + mon:n tunnus *t* + sijapäätte *n*, esim. /ilta+i-t+n/ → /iltaiten/ → /iltoiten/ → /iltoiten/ → *iltojen*, /sammal+i-t+n/ → /sammaliten/ → *sammalien*, /rikkas+i-t+n/ → /rikkaiten/ → *rikkaiden*. Tällä tavoin monikkovartaloiset monikon genetiivit on johdettu näppärästi lähtömuodoista, joihin sisältyy kaksi monikon tunnusta.

2. gen.:

a) sananvartalo + mon:n tunnus *t* + *-i-* + sijapäätte *n*, esim. /ilta+t+i+n/ → *iltain*, /kuva+t+i+n/ → *kuvain*. Tämän 2a-genetiivin *i*:stä Fromm jättää sanomatta, onko se monikon tunnus vai epenteettinen *i*. Historiallisestihan se on syntynyt epenteettisestä *e*:stä (*iltaden).

b) sananvartalo + mon:n tunnus *t* + sijapäätte *n* (dentaalin, dentaalin + *e:n* ja *m* + *e:n* jäljessä), esim. /sammale+t+n/ → *sammalten*, /laps+t+n/ → /lapsten/ → *lasten*.

Lisäksi genetiivimuotoja johdettaessa on sovellettava eräitä morfofonologisia sääntöjä. Niinpä konsonanttien *t* ja *n* väliin on

lisättävä aina epenteettinen *e*.

Illatiivin neljä erilaista päätettä (*-hVn*, *-Vn*, *-seen*, *-siin*) Fromm johtaa morfofonologisilla säännöillä samasta perusmuodosta *sen*. Hänen esityksensä on tässä abstraktimpi kuin Fred Karlssonin *Centrala problem* -kirjassa, jossa lähdetään suoraan neljästä allomorfista (samat kuin edellä). Myös partitiivin päätteet Fromm johtaa yhdestä lähtömuodosta ja Karlsson kahdesta allomorfista (*A*, *tA*). Lähtömuotojen abstraktius on Frommilla selvästi yhteydessä siihen, että hän esittää myös kielihistoriallista tietoa kielioppinsa petiitillä painetuissa huomautuksissa. Valitsemalla generatiivisen johdon lähtömuodoiksi kielihistorialliset lähtömuodot Fromm näyttää tavoittelevan lähinnä pedagogista hyötyä.

Frommin tulkintaa 3. pers:n omistusliitteen allomorfista *-Vn* (esim. *mielestään*, *lehteään*) tuskin voidaan pitää osuvana. Hänen mielestään (s. 47, ks. myös s. 64, 85) vokaalinpidentymä on näissä muodoissa luonteeltaan morfofonologinen eikä morfologinen. Perusteluna Fromm mainitsee allatiivin: /äiti+lle?+n/ → *äidilleen* -tapauksen pitkä *e* selittyy hänen mukaansa samoin kuin tapauksessa /huone?+n/ → *huoneen*.

Verbien taiputusta käsitellessään Fromm huomauttaa heti aluksi, että koska infinitiivi on verbin nominaalimuotona tuntomerkkinen, ei verbeillä ole tuntomerkkitöntä perusmuotoa kuten nomineilla. Sitä vastoin on olemassa tuntomerkkisyyden hierarkia: vähiten tuntomerkkinen on indikatiivin preesens niin aktiivi- kuin passiivimuotoisenakin. Myös nominien tuntomerkkisyyden on Frommin mukaan hierarkkista.

Suomen passiivin erikoisluonteeseen Fromm kiinnittää useissa kohdin (s. 25, 103, 106—107, 265—267) huomiota. Hän puhuu »ns. passiivista»: vain nominaalimuodoilla (*sanottava*, *sanottu*) on varsinainen passiivinen merkitys, sen sijaan finiittiset passiivimuodot ovat yksipersonaisia aktiivimuotoja, joilla on indefiniittinen subjekti. Sitä käytetään tekijän mukaan tavallisesti mon. 1. tai 3. persoonan, harvemmin yks. 3. persoonan asemesta. Fromm rinnastaa — niin kuin on ennen-

kin rinnastettu — suomen finiittiset passiivimuodot germaanisten kielten *man*-muotoihin: *sanotaan* on saksaksi *man sagt*. Hän huomauttaa myös siitä, että suomessa ns. passiivia käytetään hyvin taajaan. Syynä suureen frekvenssiin on mm. se, että passiivin avulla subjektipersoonaa työntyy taka-alalle ja — tavallisesti remaattinen — objekti tai adverbiaali korostuu.

Suomen ns. passiivin ja refleksiivin välillä on Frommin mukaan (s. 266) sellainen oppositio, että passiivia käytettäessä edellytetään agentin olemassaoloa, refleksiiviä käytettäessä sitä pidetään vain mahdollisena, esim. *ovi avattiin* (joku avasi) ≠ *ovi avautui* (tuulen puuskasta tai muuten).

Suomen kielen partisiippeihin Fromm lukee tavanomaisten lisäksi ns. kieltopartisiippiin (Negativpartizip), esim. *sanomaton*, *riittämätön* (s. 117). Perusteluna on se, että tällaiset deverbaaliset *maton*-johdokset ovat semanttisesti *sanova*, *riittävä* -partisiippien negaatioita. Kuten Aimo Hakasen monografiasta (Adjektiivien vastakohtasuhteet suomen kielessä s. 220—) ilmenee, *maton*-muodon vastakohtana on usein myös 2. partisiippi niin aktiivi- kuin passiivimuotoisena: *väsymätön*—*väsynyt*, *syömätön*—*syöty*. Lisäksi *maton*-johdoksia käytetään Hakasen mukaan »teon mahdollisuuden kiel-tävinä»: *korvaamaton*—*korvattavissa* (oleva) jne.

Morfologian osana on tiivis luku sananmuodostuksesta (s. 121—139). Kiintoisaa on huomata, että Fromm pitää derivaation ja komposition ohella vartalofoneemien muuntelua yhtenä suomen kielen sananmuodostuskeinona. Vartalofoneemien muuntelullahan muodostetaan deskriptiivis-onomatopoeettisia sanoja (*sihistä* ~ *sohista* ~ *suhista* jne.). Se etteivät muoto ja merkitys vastaa johto-opissa aina toisiaan, johtuu tekijän käsityksen mukaan lähinnä kolmesta seikasta: johtimet ovat usein monimerkityksisiä; johtimen merkitys on usein kalvennut tai olematon (esim. *hevonen* ei ole deminutiivi); johtimen merkitys riippuu usein kantasanan merkityksestä. Lyhydestään huolimatta sananmuodostusta käsittelevä jakso on runsassisältöinen ja ajantasainen. Fromm tuntee hy-

vin tuoreimmankin suomalaisen kirjallisuuden, ja tämä ilmenee mm. siinä, mitä hän sanoo produktiivisuudesta, takaperoisjohdosta ja deskriptiivis-onomatopoeettisten sanojen muodostuksesta.

Syntaksin osuus alkaa lauseenjäsenten, kongruenssin, negaation ja lausetyyppien käsittelyllä. Kiintoisinta tässä jaksossa (s. 140—159) on tekijän esitys eksistentiaalilauseista. Jo heti lauseen pääjäsenystä nominaali- ja verbaaliosaan esitellessään Fromm ottaa rinnalle lauseen informaatio-rakenteen: lauseen jakaantumisen teemaan ja reemaan. Juuri käsitepari teema—reema on sitten keskeisenä kriteerinä, kun hän erittelee eksistentiaalilauseen tuntomerkkejä ja rajoja.

Fromm toteaa, että eksistentiaalilause on tärkein semanttisin perustein määriteltä suomen kielen lausetyyppi. Se ilmaisee uutena asiana, reemana, että subjekti on olemassa. Eksistentiaalilauseen vastakohta, jota Frommin sanojen mukaan on sopivamman nimityksen puutteessa kutsuttu »normaalilauseeksi» (termi alkuaan Aimo Hakasen vuodelta 1972), sen sijaan presupponoi jo subjektin olemassaolon siten, että subjektista sanotaan jotakin. Fromm itse nimittää normaalilauseetta toimintalauseeksi (Handlungssatz), koska lausetyyppi tulee tällöin nimityksi samoin perustein kuin eksistentiaalilausekin. (Lauseenvastikkeiden yhteydessä näkyy kirjaan kuitenkin jääneen vielä nimitys normaalilause, ainakin s. 186, 188, 190 ja 199.) Yksinkertainen esimerkki eksistentiaalilauseen ja toimintalauseen oppositiosta on mm. seuraava: *kadulla on poikia — pojat juoksevat kadulla.*

Eksistentiaalilauseen morfologiset ja semanttiset tuntomerkit Fromm esittää kuutena kohtana, jotka mainitsen tässä jonkin verran lyhennettyinä:

- Koska subjekti ei ole lauseen teema vaan reema, se on tavallisesti lauseen lopussa; vain epätavallisella painotuksella merkiten se voidaan panna verbin edelle.
- Subjekti on indefiniittinen.
- Koska verbin tehtävänä on ilmaista vain subjektin olemassaolo, se on in-

transitiivinen ja yleensä semanttisesti väritön, tavallisimmin *on*.

- Verbin tehtävän rajallisuutta osoittaa myös predikaatin ja subjektin yhteyden höllyys, mikä ilmenee inkongruenssina.
- Verbillä ei saa olla täydennyksenään objektia, adverbialia eikä predikaatiivia, koska verbi-ilmaus tällöin täsmennyksi ja täydentävästä lauseenjäsenestä tulisi reema, jolloin kyseessä ei enää olisikaan eksistentiaalilause. Sen sijaan paikan tai tilan adverbialia on tavallinen, koska se ilmaisee, missä tai millaisessa tilanteessa subjekti on, »eksistoi».
- Subjektin indefiniittisyys ilmenee paremmin kollektiivista tapahtumista kuin yksilöllistä toimintaa ilmaisevissa verbeissä.

Eksistentiaalilauseetta koskevassa kirjallisuusviitteessään Fromm mainitsee Osmo Ikolan, Terho Itkosen, Aimo Hakasen, Wolfgang Schlachterin, Paavo Siron ja Kalevi Wiikin nimet. Fromm ei näytä uskovan sitä Wiikin väitettä, ettei perinnäinen kielioppi pystyisi selittämään, miksei eksistentiaalilauseessa voi olla objektia. Omistusrakennetta (*minulla on kirja*) Fromm pitää monen muun tutkijan tavoin eksistentiaalilauseen erikoistapauksena.

Partitiivi tuottaa somea vieraana kielenä opiskeleville vaikeuksia, ja partitiiviin törmätään erikoisesti subjektin, objektin ja predikaatiivin sijaa valittaessa. Fromm on menetellyt subjektin, objektin ja predikaatiivin sijanvalintaa käsitellessään (s. 159—178) niin, että hän kunkin lauseenjäsenen kohdalla esittelee ensin sijanvalintaan vaikuttavat kriteerit. Niinpä valinta akkusatiivi- ja partitiiviobjektin kesken määräytyy seuraavien semanttisten piirreparien varassa: myönteinen—kielteinen, totaalinen—partiaalinen, määräinen—epämääräinen, resultatiivinen—irresultatiivinen. Käyttöesimerkkejä on runsaasti, ja tekijä kommentoi lähes jokaisen esimerkin kohdalla, mikä seikka kulloinkin on ratkaissut sijanvalinnan. Joskus kommentti voi olla tällainenkin: predikaatiivitapaukset *pojat ovat iloiset* ja *pojat ovat iloisia* ovat samamerkityksisiä, mutta kielenkäytössä partitiivi on vallitseva. Sijanvalintaa tekijä käsittelee siis hyvin konkreettisesti ja myös peda-

gogisesti onnistuneella tavalla, vaikka asian teoreettinen puolikin tulee hyvin esille.

Lauseenvastikkeita (s. 184—201) Fromm käsittelee Osmo Ikolan Lauseenvastikkeoppia-kirjan (1974) mukaisin perustein ja nimityksin. Ainoa poikkeus on siinä, että Fromm nimittää Ikolan arbitraatiivista lauseenvastiketta eli kvantumrakennetta limitatiiviseksi lauseenvastikkeeksi. Kyseessä on rakennetyyppi *tietääkseni rouva on matkalla*. Ikola on perustellut omaa nimitystään sillä, että kyseessä on »komparatiivis-konditionaalinen» merkitys. Fromm puolestaan esittää, että rakenteen merkitys on »rajoittava ja konditionaalinen», ja pitää siksi limitatiivista lauseenvastiketta sopivampana rakenteen nimityksenä. Lauseenvastikkeitakin käsitellessään Fromm esittää kielihistoriallisia huomautuksia, joissa useimmiten todetaan, miten jonkin rakenteen syntaktinen jäsenitys on ajan myötä muuttunut.

Sijasyntaxia käsittelevässä jaksossa (s. 201—241) Fromm tarkastelee sijamuotojen käyttöä adverbiaaleina ja attribuutteina, koska subjekti, objekti ja predikatiivi ovat olleet jo aiemmin esillä lauseen pääjäseniä käsiteltäessä. Jakson alussa tekijä kiinnittää huomiota kaasusyntaxin kompleksisuuteen, joka ilmenee monin tavoin. Ensinnäkin sijat, joiden pääfunktiona on subjektin, objektin ja predikatiivin ilmaiseminen (nom., akk. ja partit.), voivat esiintyä myös adverbiaalin sijoina. Toisaalta paikallissijoilla ja Frommin puoliagrammaattisiksi luonnehtimilla partitiivilla, essiivillä ja translatiivilla on aina useita funktioita. Ei ole olemassa esimerkiksi puhtaita tilaa eikä puhtaita aikaa ilmaisevia kaasuksia. Eivät edes sisä- ja ulkopai-kallissijat muodosta syntaktisesti eivätkä semanttisesti samanlaista symmetristä systeemiä kuin morfologisesti.

Asian luonteesta siis johtuu, että kaasusyntaxin käsittelystä tulee pääasiassa lueteloin ja runsain esimerkein valaistua deskriptiota. Fromm on tehnyt joka tapauksessa tarkkaa työtä. Hän pitää esimerkiksi jatkuvasti silmällä tapauksia, joissa kaksi sijamuotoa on vaihdettavissa toisiinsa,

esim. *päivän aikana ~ aikaan, kokous lykättiin huomiseen ~ huomiseksi, puoli kesää ~ puolet kesästä* jne. Samoin hän kiinnittää huomiota sellaisiin merkitysoppositioihin kuin *saunamökkiä rakennettiin kolmena päivänä ~ saunamökki rakennettiin kolmessa päivässä, isäni on pappi ~ isäni on pappina naapuripitäjässä*. Tekijä esittää myös semanttisesti jäsenellän seitsenkohtaisen tiivistelmän (s. 239—241) siitä, miten erilaiset ajan adverbiaalit suomessa ilmaistaan: ajankohta (esim. *viime vuonna, klo yhdeltä*), ajan kesto (esim. *viikon, kaksi vuotta*; kielteisenä *kahta vuotta, kahteen vuoteen*), tuleva tai tarkoitettu aika (esim. *viikoksi*), molemmista päistä rajattu aika (esim. *kuukaudessa, keskiajalla*), loppupäästä rajattu aika (esim. *vuoteen, keskiajalle*), alkupäästä rajattu aika (esim. *vuodesta, klo yhdestä*) ja toistuva aika (esim. *vuosi vuodelta, vuodesta vuoteen*). Tällaisilla katsauksilla on merkitystä — paitsi kielen kuvauksen kannalta — ennen kaikkea pedagogisessa mielessä. Suomalaiseen kielyhteisöön kasvanut voi havahtua huomaamaan, miten mutkikkaita asioita hän on kaasusyntaxistakin suorastaan ilmaiseksi oppinut.

Hyvässäkin kirjassa on yleensä puutteita tai ainakin kiistanalaisia asioita. En puutu tässä Frommin kieliopin teknisiin virheisiin, joita toki on mutta ei kovin paljon. Mainitsen sen sijaan muutamia sisällöllisiä seikkoja: Sulkeissa s. 91 mainitut pronomien abessiivimuodot *sillä, tättä, tuotta* olisivat saaneet jäädä kokonaan pois, koska niitä ei käytetä. Seuraavalla sivulla on esitetty *kuka*-pronominin genetiivimuotona olematon *kunka* pro *kenenkä*. S. 168 on suomalaisen mielestä yllättävä rinnastus: ilmaustyyppi *hypätä pituutta, korkeutta, nuuraa* on saanut vertauskohdakseen ilmauksen *hypätä laskuvarjolla*. Tekijän rinnastus ei kuitenkaan ole aivan aiheeton, sillä ilmaus *hypätä seivästä* voidaan joskus korvata instrumentaalisella ilmauksella *hypätä seiväällä* (riman yli), vaikka luontevampaa on *hypätä seiväällä ojan yli*. Syytä ilmaisevat elatiivitapaukset *sattuneista tapauksista* (s. 242) ja *vallitsevista oloista* (pro *vallitsevien olojen tähden*, s. 247) ovat normin vastaisia, vaikka sanotaankin esim. *samasta syystä, näistä syistä*. S. 268 tekijä sanoo, että poten-

tiaalinen käyttö rajoittuisi yksistään kirjakielen. Väite on liian jyrkkä, sillä kyllä itä- ja hiukan länsisuomalaisessakin puhekielessä ja etenkin kansanmurteissa potentiaalia esiintyy, vaikka sen frekvenssi ilmeisesti onkin suurin kirjakielisessä asiatekstissä. S. 275—276 esitellään lyhyesti koloratiivikonstruktio mutta vain sen länsisuomalainen muoto *nauroi hohotti*. Itämurteissa ja myös laajalti kaunokirjallisuudessa on valalla tyyppi *nauraa hohotti, poika hakata möykylti*.

Kun edellä olen puuttanut myös muutamisiin suomen kielen normin vastaisiin tapauksiin, on syytä heti painokkaasti sanoa, että Frommin kieliopin esimerkkiaineisto on yleensä virheetöntä ja luontevaa suomen kieltä. Esipuheesta ilmenee, että esimerkkiaineisto on peräisin pääasiassa Nykysuomen sanakirjasta, osin myös v. 1956 ilmestyneestä Sadeniemen ja Frommin alkeiskirjasta, sanomalehdistä ja 1900-luvun kertomakirjallisuudesta ja vähäiseltä osin tieteellisestä kirjallisuudestakin. Se ei ole monestikaan alkeiskirjoista tuttua arkipäivän keskustelukieltä »Finnisch für Touristen» -hengessä, mutta se on silti idiomattisesti hyvää suomen kieltä. Suomen kielen tavalliset idiomit tulevat hyvin esiin esimerkiksi pronomineja sekä postpositioita ja prepositioita käsittelevissä jaksoissa. Esimerkkiaineisto on valtaosaltaan asiaproosaa, joskus näinkin konkreettista nykysuomea: *Valtimon asema on tyyppillinen kuormausasema ja liikennevirrat ovat olleet pieniä* (esimerkkinä perfektistä).

Hans Frommin suomen kielen kielioppi on kunnioitusta herättävä saavutus. Kukaan ulkomaalainen ei liene aiemmin laatinut näin syvällistä ja perinpohjaista suomen kielen kuvausta. Vaikka kielioppi perustuukin pääosin suomalaistutkijoiden töihin, se sisältää paljon myös tekijän omia oivalluksia ja ajattelua. Teos ei ole pelkkä oppikirja vaan samalla monipuolisesti oppineen tutkijan — onhan tekijä samalla kertaa sekä germanisti että fennougristi — näkemys suomen kielestä. Suomalaiselle lukijalle se tarjoaa monesti avartavia oivalluksia, koska näkökulma on usein suomalaisten tekijöiden kieliopista poikkeava.

Ulospäin, maailmalla eri kielten parissa työskenteleville lingvisteille se on oiva väline päästä tutustumaan suomen kieleen. Tässä mielessä on erinomainen asia, että Frommin kirja on ilmestyessään ajan tasalla ja että tekijä on ilmoittanut tarkoin lähteensä kulloisenkin asian yhteydessä.

ALPO RÄISÄNEN

N

N

N